

Postkaart Lutheri vabrikukompleksi vaatega linnulennult.

Väiketootjast rahvusvaheliseks ettevõtteks

Kui tänapäeva Eesti tööstusdisain pole rahvusvaheliselt eriti tuntud, siis 20. sajandi alul Eestist juhitud Lutheri kontserni toodangu kohta võib seda vabalt öelda. Luterma sai kuulsaks odava ja kvaliteetse vineermööbliga, mille valmistamisel rakendati edumeelseid tehnilisi uuendusi.

Tekst **Liis Bormeister**

Fotod **Peeter Sirge, Eesti Arhitektuurimuseum, reprod Lutheri vabriku tootekataloogidest**

1877. aastal Tallinnas asutatud Eesti Mehhaanilise Puutööstuse Aktsiaselts A. M. Luther oli üks esimesi vineeri ja vineermööbli tootmisele pühendunud ettevõtteid Euroopas. Lutheri vabrik tegeles aktiivselt vineeritehnoloogia täiustamisega ja otsis vineerile uusi kasutusalasid. Vabriku tuntuimad ekspordiartiklid olid vineerist teekastid, toolidetailid ja lennukivineer.

Noore tehase peamiseks konkurentideks olid kohalikud käsitöömeistrid, mistõttu keskenduti lisaks tehnoloogilistele uuendustele just masstootmiseks sobivate toodete otsimisele ja kujundamisele. Esimese tootena toodi turule auru jõul valmistatud puusärgid, kuid nendega suutsid kohalikud käsitöömeistrid võistel-

da hindu langetades. Järgmine masstootmise artikkel – vineerist toolipõhjad – oli tulutoovam ja neid müüdi edukalt ka välismaistele mööblitootjatele.

1880. aastatel kujunesid välja neli põhilist vineeri viimistlusvõtet: perforeerimine, põletustehnika, kõrg- ja madalreljeef ning väljalõige. Hiljem muutusid vastavalt moevooludele ainult ornamendid ja stiilid.

Masstootmise algus

Algusaastail toodeti palju mööbliesemeid käsitöö ja masstootmise kombinatsioonis. Esimesed masstootmise valmistatavad mööbliesemed olid Ameerika-sarja toolid ja pingid, kuid nende puhul ei osatud veel kõiki vineeri pakutavaid konstruktsioonilisi võimalusi ära kasutada.

Lutheri vabrik kohandas masstootmiseks mitu traditsioonilist toolitüüpi. Esialgsetes mudelites kasutati peamiselt treitud osi, kuid hilisemates üha rohkem kolmekihilisest vineerist pressitud ja painutatud detaile. 1890. aastatel hakkas vabrik tootma mitut lihtsat raam-paneel-tüüpi tooli, millest kujunes hiljem Lutherite tuntuim ja populaarseim mööblitüüp, nn rahvatool.